

Hooge- en Lage-Kwaluwe.

Den 30sten Mei 1896 bezocht ik deze gemeente. Van Terheijden reed ik over Zevenbergschen Hoek en Lage-Kwaluwe naar Hooge-Kwaluwe. - De Lage-Kwaluwe had men mij blijkbaar niet verwacht; behalve bij den wethouder van Ginneken, hing er nergens een vlag; zelfs niet aan de Roomsche kerk of aan de pastorie in het "Plantsoen". - Op het rijk met groen en bloemen versierde Raadhuis vond ik B. en W. - Met hen onderhield ik mij tot het uur mijner audientie. -

Op mijne audientie verschenen de Roomsche geestelijkheid uit Hooge- en die uit Lage-Kwaluwe, benevens twee hoofden van openbare scholen. -

Ik hoorde vele klachten over den slechten toestand van de haven te Lage-Kwaluwe; de Konzeelsche polder wordt door den Staat, de gemeente Kwaluwe en den nieuwen Kwaluwpolder in rechten aangesproken, om tot het in orde brengen gedwongen te worden; men vreesde, dat een uitspraak des rechters zich lang zou laten wachten, en dat middelerwijl de bewoners van Kwaluwe het groote ongerief, dat die haven niet in orde is, zouden blijven gevoelen. -

Verder klaagde men over het onvoldoende onderhoud van den zuidelijken oever van den elmer, tussehen het stroomgemaal van den nieuwen Kwaluwpolder en de schutsluis van Schuddebeurs. - Men meende, dat die oever veel afnam, sinds de nieuwe Maasmond gegraven was; sinds dien tijd was, naar men meende, de vloed veel sterker. -

Met B. en W. deed ik eene wandeling door de gemeente, en bezocht ik dat gedeelte, dat in 1895 zoo vreeselijk door den brand geteisterd was. - Grootendeels was alles weer opgebouwd. -

Waarom moet het heeten, dat, waar de brand in 1895 zoo'n geweldigen omvang kreeg, ten gevolge van het gedekt zijn der meeste huizen en schuren met rieten daken, - de burgemeester het in den Raad niet gedaan heeft kunnen krijgen, dat de op te bouwen woningen krachtens politieverordening niet meer met riet zouden mogen

Hooge- en Lage-Zwalmwe.

mogen worden gedekt. — De boeren beweren, dat onder pannendak, riet en stroo erg verrot. —

Er heerscht eene groote rivaliteit tussehen Hooge- en Lage-Zwalmwe. Te Hooge-Zwalmwe staat het Raadhuis, terwijl Lage-Zwalmwe (verre weg het fabriekst bevolkt) het centrum der gemeente is. —

Hoewel op de administratie van den secretaris zoo, wel als op die van den ontvanger enkele kleinere opmerkingen te maken waren, liet hunne administratie over het algemeene toch weinig te wenschen over.

Den 10 October 1901 kwam ik weer in de gemeente; langs den Blammendaalschen zeedijk, die zeer slecht was ten gevolge van het vele vervoer van bieten, reed ik van den Devenbergischen hoek over Blouwe Kuis, Plant, saen en spoelde naar Hooge Zwalmwe, alwaar ik op het Raadhuis hetzelfde Daerlijckh Kultur aankrop als in 1896. — Ik moest weer veel hooren over al de ongerechtigheden van het bestuur van den Grooten Zouwenpolder; ik kreeg den indruk, dat die klachten wel ten deele gegrond te worden zijn, maar dat er toch ook wel gelievelijke eigenliefde bij kwam, en dat de gemeente ditzyn roeg, die minder het bijzondere belang van de gemiddelde zoudelen. Ik merkte aan de Zouwen een en andere op, en raadde hen aan, om toch wat inschikkelijk te zijn, en niet altijd het onderste uit de kan te willen hebben; ik geloof, dat mijn woorden in goede aarde vielen, en dat nu, bij eenige tegenwoordig minz van de zijde van Groot Zouwen, de zaak inder minste tot alle genoeg kan geregeld worden. De eisen der gemeente, dat er aan de Grooten de eluis vloeddeuren komen, vind ik zeer gegrond. —

Op mijnne audiëntie verscheen alleen notaris Kuypers, sinds 1896 in deze gemeente notaris; hij kwam doen uit blaasricht en heeft eene Rimbursche veld. — Hij klaagde, dat zijne vrouw niet tegen het klimaat kon, en vroeg om die reden verplaatsing. —

Hooge Zwalmwe met Zilthant heeft 1000 ziele;

Hooge- en Lage-Zwalmwe

hadde Zwalmwe met Plantsoen 2500; Klaerdijk 800. — Er bestaat nog steeds veel rivaliteit tussehen Hooge en Lage Zwalmwe; de beide welhouders wonen te Hooge Zwalmwe.

De gemeente heeft pas een nieuwe brandspuit gekocht voor Klaerdijk; daar stond er vroeger een, die gemaakt was door een smid te Devenbergischen hoek!

In 1891 kwam Mr Bondam te Zwalmwe om het archief te regelen; hij bracht 5 ledige kisten mede, pakke er 3 vol en nam die vroeloopig mede. Hij zou terug komen ^{behaelend} ~~en~~ onderzaken, ^{dat} ~~er~~ nog op zolder stonde. In afwachting bleven 2 ledige kisten onder in het raadhuis staan. Mr Bondam kwam ^{nog} niet weer terug. — Hij had beloofd een catalogus te maken van wat er was en wat hij meenam; hij werd later nog aan die belofte herinnerd; toch nu toe koste hij zijn woord nog niet in.

Mr en W. bespleitten sterk het belang van den aanleg van een duikbraven te Hooge Zwalmwe; dat is van zoe algemeen belang, dat het Rijk daarvoor moet zorgen. —

Er schijnt zeer veel beghier te heerschen in Zwalmwe, de overschade wordt gexbet in het gebrek aan goed drinkwater; welhouder Dubbelbraven bespleidt den aanleg van eene drinkwaterleiding, al moest dat ook f50.000 kosten!

Den 27 April 1905 kwam ik weer in Zwalmwe. Van mit vooz sendant ging ik per trein naar Devenbergen. Na dese laatste gemeente bedocht ik nog Zwalmwe en Klaerdijk; van daar ging ik per trein naar Waalwijk, waar ik 's nachts bleef. De betrekkelijk geringe welvaart van de bevolking ^{historisch} wordt verklaard door de ligging van de gemeente tegenover Holland; bij het doortrekken van krijgsvolk had men veel van het krijgsvolk te lijden, door oorlogschilling, door inhuurtiering enz. Dit kwam herhaaldelijk voor, en daardoor verarmde op den duur de bevolking.

Ziek domein zal ± 1000 v. A. grond hebben; terwijl in der tijd al die gronden tegen behoortijke prijzen onderschots verpacth

Hooge- en Lage-Zwaluwe.

waren, bracht in 1886 de rentmeester van Benschom nog hogere prijzen te maken door eene publieke verpachting; hij bediende zich daarbij van oneerlijke middelen; door onderkruipers liet hij eerst stukken uit de hand pachten, om de zaak voor te bereiden. Het eind was een halven opstand; tusschen moreelhouwers werd v. Benschom weggeleid, men stond hem naom het leven. — v. Benschom werd verplaatst en sinds wordt alles weer onderhands verpacht door den bedaarsten en geschikten rentmeester Graenewold. —

Het gehele dorp van het Kroondomein bestaat uit las land; er is slechts eene haue.

Men klaagt zeer over het insluven van den zuidelijken meerdever; voor den dijk had domein veel voor lamot, door domein geabandonneerd. De dijk water staat thans voor den dijk; met cement beton werd in de laatste jaren de dijk verdedigd; op sommige plaatsen in de buurt van Maerdijk 6 bl. hoog. — Behalve het lichaam van den dijk moet echter ook de vaak verdedigd worden, en daarvoor heeft men geen geld. —

De wegen Spaak-Blombaan-Graenendijk, en Spaak-hage-Zwaluwe werden vroeger door domein onderhouden; in 1886 werden ze aan de gemeente overgedragen. Gemeente kreeg van domein f 16.000 bal. — De verhouding werd door gemeente aangebesteld voor f 20.000, waarin Provincie f 700 bijdraeg. — Aan het onderhoud van die wegen heeft gemeente een strap; de onderhoudslast gaat de financiële draagkracht van gemeente te baen.

De meerderheid der inwoners is Katholiek; de meerderheid der klerkers Protestant. Tot 1899 waren er 5 Katholieke raadsleden; toen traden er 4 raadsleden af, van wie twee Katholiek. Derne stelden toen 4 ~~andere~~ Roomschen voor de vier Raadszetels, met het ongewilde gevolg, dat ze alle 4 vielen, en de verhouding thans nuag is 3 tegen 0. —

De welhouder v. Spinneken, die zelf Kroonsch is, verwoordt de de handelwijze der Katholiek in 1899 met scherpe beoordeelingen.

De beide welhouders: v. Spinneken, die landbouwer is en op Graenendijk woont, — en den Engelse, de dijkgraaf

Hooge- en Lage-Zwaluwe.

van den Royalen polder, maaktten op mijn en goeden indruk, beter dan burgemeester v. Zeechren, die hij een erg bevreempen man schijnt, en die weinig oog schijnt te hebben ook voor materiele behoeften van de gemeente. De tegenstrijdige belangen van Hooge en Lage Zwaluwe spelen daarbij ~~een~~ ^{een} hoofdrol. Zoo kan de gemeente de haue te Hooge Zwaluwe van het domein terugkrijgen; de burgemeester is daarvoor, om dat er dan eenige kosten zouden moeten gemaakt worden, terwijl Hooge Zwaluwe daarvan weinig voordeel zou hebben. — Als de burgemeester op die maenten kleinzielig voortgaat, volgt de meerderheid hem natuurlijk gaarne. Overal omdat gemeente geen draagkracht heeft en zwaar belast is (de op eenden personeel indeen woort nuag met 20 verhoogt worden, terwijl de hoofot-omslag reeds f 4000 bl. draagt) worden er geen andere dan alleen de hoogst noodzakelijke uitgaven gedaan. Naar ik geloof, be- dreeft hier de zuinigheid dikwijls de wijsheid. —

Den 5 Mei 1900 kwam ik weer in Zwaluwe. Mediantie verleenst aan Was en aan François; beide kwamen klagen omdat zij waterbevoorraden onderhouden door het ophoogen van het terrein door hun buurman, of door het wegbreken van een goot door id. Ik verwees hen naar K. en W. — François klaagde bovendien over zijn aanslag in den hoofdelijken omslag; hem den weg gemeten om te verbeteren. —

Bij verkiezingen wordt niet met drank geest; raadsleden waren goed over de gemeente verduid. —

Zowel te Maerdijk als te Lage Zwaluwe is geen goed drinkwater; men laat water uit den fontein af dit het thallan dat diep in; door de zorgeloosheid en de onmindelikeheid der bewoners wordt dat water sterk verontreinigd. Als er geen besmettelijke ziekten, als typhus en derg. herschen, dan verdragen de bewoners — schippers, vischkers en derg. — geen opmerkingen van K. en W. dienaangaande. —

Welhouder den Engelse — die den zeer goeden indruk maakt — vraagt steun bij zijn adres aan de Regiering om voorzieningen tegen het insluven van den meer

Hooge-en-Lage-Zwalmwe.

in den Zee dijk. Die dijk is veel van bouen voorzien, maar de vaet spoelt weg; er staat thans 10 ll. water voor. Hij vraagt om eenige groote kribben, met zanddammen en daartusschen. Komen die niet, dan is een zeebank ten slotte niet te keeren, en is de ellende niet te overzien. Hij is gevraagd, om zich tot Gedep. Stat. de wenden. —

Hij klaagt bovendien over de toenemende onveiligheid, vooral over de vele diefstallen in den afgelopen winter. Hij wijt die aan de bewoners van St. Willebrord. Verscherpt politieverzicht zal wel heerenig zijn, waken daartegen kan doen.

Den 30 April 1912 kwam ik weer in de gemeente; later bezocht ik nog Blade; ik maakte den tocht van uit den Bosch.

Niemand meldde zich aan voor de aerdienste.

Welhouder van Ginneken was niet verschenen. —

Welhouder Vos werd in 1911 als raadman benoemd; hij woont aan Blaerdijk. Hij is een kraaipe oude heer van 81 jaren, met wien zeer goed te praten valt. Omkrent de materiele belangen is hij zeer goed op de hoogte. Vrij wat beter dan de burgermeester. —

De burgermeester — secretaris van Heeckeren wordt oud; hij gaat vooral op in het administratieve gedeelte van zijn werkzaamheid. Een flinke bewonderer van de materiele belangen der gemeente is van hem niet meer te wachten. Hij is voor alles ruinig, en klaagt over alles, wat uitgaaven medebrengt. — Hij is nu 76 jaar en moet in 1913 herbenoemd worden; hij hooft maar, dat tevoren de Rijks pensiaenuwet voor de gemeente aangenomen er snoge zijn. —

Het vier Blaerdijk - Willemsdorp is dezer dagen geopend; de burgermeester veest, dat daardoor meer land van landloopers, woonwagens enz. in de gemeente zal worden vonden worden; door dat dit valhij vroeger per spoor moest komen, had men, voor zoverre zij van de Zuid-Hollandsche zijde moesten komen, van hem weinig lust; in 1911 moest burgermeester 330 landloopers ^{aan een} spoor wagentje helpen van Zwalmwe naar Willemsdorp. —

Hooge-en-Lage-Zwalmwe.

In Zwalmwe woont een vrij talrijke visschers bevolking; de Blaerdijk is een groote visscherhaven door het Rijk aangelegd; verder zijn er havens te Lage Zwalmwe en te Hooge Zwalmwe. Ongeveer 70 visschers zullen in de visscherij hun bestaan vinden; zij vissen hoofdzakelijk op spiering en paling. De paling, die hier gewonnen wordt, weegt tot 2 pond. In een bepaald gedeelte van het jaar, ik meen in het najaar, gaat een gedeelte van de visschers den Rijn op, zelfs tot Keulen toe, om paling te vanggen. Dit paling komt dan de rivier af, en weegt zeer zwaar; zeven ik acht pond is geen zeldzaamheid. —

Het goede verhouding tusschen Roomsche en Grateshand is thans hersteld; er zijn thans weer 5 Roomsche raadsleden. —

Hij klaagt over den invloed van het domein; het is staats domein en staat onder beheer van Geraemeld te Breda. — Het domein wil voortdurend allerlei van zich afscheuren en op de gemeente brengen; de invloed van den Rentmeester op de Raadsleden is zoo groot, dat hij dikwijls in zijn opzet slaagt. — Alser heel geen domein gronden in Zwalmwe lagen, zou de gemeente er beter aan toe zijn. —

Opdrachten winkelnering bij het raadslid Herese, klompermaker te Helkourt; hij werkt met 2 knechts.

Van de Blaerdijk is een groot pensionnaat gekomen, voor 200 pensionnaires; ik meen van Zusterkin de Babelstraat. —

Gemeente bouwde de Blaerdijk een verpleegkamer = ziekenbarak; alles maak er voortreffelijk in orde zijn; alleen heeft men geen verpleegsters of verpleegsters, wanner er zieken verpleegd moeten worden!

Den 14 den Augustus 1914 kwam ik weer in Zwalmwe; later ging ik nog naar Blade en Speerhuizenberg. — Ik vond een geheel vernieuwd Dagelijksche Bestuur; ook de gert, die er thans heerscht, is een geheel andere. Terwijl W. en W. steeds, en ook in 1912 klagen over niet kunnen rondkomen, over armoede van de gemeen-

Hooge- en Lage-Zwalmse.

te era, gaat men thans van grootsche plannen over, en wil men zelfs twee polders (Kwistgeld en Prinses Louise polder) aankopen en bevorderen, doet zich daarin industrie, bijv. een hoogoven bedrijf vestigt, men menst daarmede in hooge mate de belangen van het toch reeds sterk vooruitgahnde Lage Zwalmse te bevorderen. Een spoornet raccordement van af het station Lage Zwalmse tot \pm 4 K. M. lang moeten zijn, het zou niet zoo heel kostbaar behoeven te zijn, omdat het ^{voornamelijk} zou loopen over gronden van het Domein, welke gronden voor dat doel vermoedelijk kosteloos zouden worden beschikbaar gesteld!

De wethouder ^{Weyerman} is een oude versleten man; hij heeft geen tanden meer, en spreekt daardoor vrijwel onverstanebaar.

Burgemeester van Duyfshorn en wethouder de Visser zijn de groote voorstanders van die grootsche plannen; ik vrees, dat er niet veel van zal terecht komen.

De heer Jenny Weyerman, die zich ~~st~~ veel moeite geeft voor de groote locale spoorweg plannen, is sedert beriep om een plan te maken om hal van gemeenten van een goede drinkwaterleiding te voorzien. Daardoor kwam hij in aanraking met Den van Zwalmse, want het eindpunt van zijne waterleiding plannen is laerdijk. — B. en W. konden van die waterleiding plannen nog niet veel zeggen; ~~was~~ want ze hadden die nog niet bestudeerd. Maar ze hadden Jenny Weyerman op raad gevraagd in zake zulke industrie plannen, en die vond die natuurlijk practisch; raccordement was geen bezwaar; geld was er overvloedig te krijgen enz. enz.

Het gaat in de gemeente buitengewoon goed; het vlas gaf groote winsten; de hoefhandel belevens, de rielhandel heeft zich hersteld en gaat thans weer goed.

Wat den landbouw betreft, het grootsche gedeelte van de gemeente behoort aan het Kroon domein

Hooge- en Lage-Zwalmse.

het land wordt voor zeven jaren verpacht; als vijf pachtyaren om zijn wordt onderhandeld over weder kintrenten; over de voorwaarden wordt men het gemakkelijke eens. In 1913 waren de vijf pachtyaren verstreken; toen werd op normale condities weer ingehuurd; de boeren huurden dus feitelijk in tot 1922; alle voordelen van de byzondere tijds omstandigheden komen hen dus niet sleddend ten goede.

De woningnood in de gemeente is vreeslijke. De huishouders in hal van woningen spatted een vordig met alle hygienische eischen; dienengevolge tradt bij de daarvoor vatbare individuen vooral heel tering op.

Den 2^{den} Mei 1921 bezocht ik Speerbruiden berg, Hooge en Lage Zwalmse en blade.

Ook hier is woningnood; daar werden 18 woningen gebouwd, benevens 2 burgerwoningen met Rijkse subsidie.

Allen zou gaurne zien, dat laerdijk gelue. Bij Zwalmse kwam. Zwalmse brestje in haan gedeelte van laerdijk electriciteit, ~~en~~ waterleiding. Vleendert doet dat niet; voor het kleun dertsche stuk van laerdijk is dat wel zeer onaanvaardbaar!

B. en W. voorzien van de invoering der lager onderwijzet de financiële min, ~~het~~ failliet van de gemeente. Dat zal aan Zwalmse \pm 5 ton kosten!

De burgemeester schijnt niet onpartijdig heeten over de Katholiken. Notaris Kuyffhadus kwam daarover klagen; hij werd bijv. te hoog en den hoofdelijken ontslag dangeslagen, en weet dat aan de omstandigheid, dat hij een Roomsche vrouw heeft. — Dit klopt gelue met de opmerking, die ik voor eenigen tijd schriftelijke den burgemeester maakte, omdat hij de Roomsche veldwachters door Protestanten verping.

Hooge- en Lage-Louwaluwe.

Den 19 juni 1925 kwam ik weer in de gemeente; later ging ik nog naar Vosterhout.

In 1924 ging de bevolking vrij belangrijke achteruit; vele jonge mannen werkten in Rotterdam, en zijn allen des Landings behuis. Rotterdam dwong hen, hun verhuisbiljet naar die gemeente aan te vragen.

Geen verkeer of samenkomsten; maar tal van jonge paarltjes zaden gaarne vrouwen als zij maar den wening konden krijgen.

Gemeente bevatte 18+12 woningen; gemiddelde huishuur f.3. — Wordt trouw betaald.

Van de elf raadsleden zijn 4 arbeider, 4 burger, en 3 boer. Des van de elf zijn Katholiek, vijf Protestant. De beide wethouders, Borfers en Beljaars zijn Roomsche.

Electriciteits bedrijf gaat goed: 450 aansluitingen voor licht, 40 voor kracht. Voordeelig saldo f.1972. — Licht 50 cent, kracht 25 cent. — Men wil in de eerste plaats de leberhuur verlagen; die kost voor licht 35 cent en voor kracht f.1.50 in de maand. Men wil die bereybrengen op f.0.25 en f.1. — en dan 50 cent van de kosten van het licht afdoen.

De drinkwaterleiding gaat goed; sinds 1 Januari reeds 400 aansluitingen. 1 elf standpijpen; daarna de kan de heele bevolking opreorganiseerd worden.

De toestand van het veld is goed; in den afgelopen winter geen werkloosheid.

De handel in haefhout, in riet, in bieren gaat erg goed; er wordt erg veel geld verdiend.

De klompfabriek van de heere maakt goede zaken; over gedwongen winkelnering hoort men geen klachten meer.

De visschers maken goede zaken; de vangst van paling, spiering, bot, alsmede de zalmvisserij, waren goed; de elft vangst daarentegen heel slecht.

De uitvoering van de leger onderwijs wet 1920 kost jaarlijks f.18.000. —

Hooge en Lage Louwaluwe

Er wordt nog al vlas geteeld; wethouder Beljaars bijv. heeft 1522. A. vlas. — Er zijn zeven vlasfers; deze werken het vlas niet af; zij laten het vlas slechts eene bewerking ondergaan, en sturen het dan naar België.